

Naučnice u društvu

Women Scholars
and Scientists in Society

Urednice:
Lada Stevanović
Mladena Prelić
Miroslava Lukić Krstanović

Institute of Ethnography SASA

WOMEN SCHOLARS AND SCIENTISTS IN SOCIETY

Proceedings from the Conference Held on 11–13 February 2020,
at Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade

Editors:

Lada Stevanović

Mladena Prelić

Miroslava Lukić Krstanović

Belgrade 2020

Etnografski institut SANU

NAUČNICE U DRUŠTVU

Radovi sa konferencije održane od 11. do 13. februara 2020.
u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu

Urednice:

Lada Stevanović

Mladena Prelić

Miroslava Lukić Krstanović

Beograd 2020

Programski odbor konferencije *Naučnice u društvu*:

Akademik Vladimir S. Kostić, predsednik SANU

Akademik Nada Milošević Đorđević

Prof. dr Tanja Ćirković Veličković, dopisni član SANU

Prof. dr Ljubinka Trgovčević

Prof. dr Mirjana Rašević

Izdavač:

Etnografski institut SANU

Kneza Mihaila 36/IV, Beograd, tel. 011 2636-804

e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs

<http://www.etno-institut.co.rs>

Za izdavača: Dragana Radojičić

Urednice:

Lada Stevanović

Mladena Prelić

Miroslava Lukić Krstanović

Recenzenti:

prof. dr Ljubinka Trgovčević

prof. dr Jelena Đorđević

dr Srđan Radović

Lektura i korektura (srpski jezik): Ivana Ralović

Prevod, lektura i korektura (engleski jezik): Obrazovni centar ILAS i autori

Dizajn korica: Dimitar Vuksanov

Priprema za štampu: Davor Palčić

Štampa: 4Print Studio

Tiraž: 300 primeraka

ISBN 978-86-7587-106-4

*Zbornik Naučnice u društvu: radovi sa konferencije održane od 11. do 13. februara u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu, predstavlja jedan od rezultata projekta *Položaj naučnica u društvu i na tržištu rada u Srbiji* Etnografskog instituta SANU. Projekat je podržan u okviru Programa participacije Uneska 2018/2019.*

SADRŽAJ

Predgovor	11
-----------------	----

I. NAUČNICE U/O DRUŠTVU

Dragana Popović	
Borba za osvojeno: istraživačice u prirodnim naukama . . .	19
Marijana Pajvančić	
Rodna ravnopravnost u nauci – jednake mogućnosti	
i posebne mere	29
Jelena Petrović	
Feministička teorija i praksa: (dis)kontinuirano	
prevazilaženje granica	41
Sanja Lazarević Radak	
„Patriotkinje, domaćice, majke i lepotice“:	
trivijalizacija vesti o naučnicama u Srbiji	51
Tatjana Rosić Ilić	
Moć, umrežavanje i prakse otpora rodnom režimu	
u polju naučnoistraživačkog rada	57
Daša Duhaček, Milica Miražić	
Rodna perspektiva u nastavi na Univerzitetu u Beogradu .	73
Jelena Čeriman, Irena Fiket	
Intra-family Engagement? A Study of Female Academic	
Staff at the University of Belgrade	89
Isidora Jarić	
Da li rod umanjuje karijerne potencijale žena	
u akademskoj profesiji? Studija slučaja polja	
visokog obrazovanja u Srbiji	99

II. NAUČNE DISCIPLINE I RODNA RAVNOPRAVNOST

Dubravka Đurić	
Ažinova škola poezije: konstrukcija istorije i budućnost <i>druge linije</i>	113
Olga Atanacković	
Žene u astrofizici	121
Senka Gavranov, Aleksandra Izgarjan, Slobodanka Markov	
Zastupljenost žena u STEM naukama: oblast matematike u periodu od 1980-ih do 2010-ih godina	131
Zorica Mršević	
Strategije akterki feminističke jurisprudencije	141
Vladislava Gordić Petković	
Vrednovanje ženskog stvaralaštva i kritičkog doprinosa žena u nauci o književnosti	155
Lada Stevanović	
Istorijska antropologija žena na Balkanu: metodologija i škola Svetlane Slapšak	163
Magdalena Sztandara	
Angažovanje na etnografskom terenu: pozicioniranje, identiteti i aktivnosti	171
Aleksandra Pavićević	
Da li u antropologiji postoje <i>ženske</i> teme? Prilog kritičkoj istoriji discipline	181
Svenka Savić	
Centar za rodne studije Univerziteta u Novom Sadu: doktorske studije	191

III. REGIONALNE I GLOBALNE PARALELE

Ana Luleva	
Does Gender Matter? Current Academic and Public Discourses in Bulgaria	213

- Mirjana Prošić-Dvornić
**What Can Women Do: Making the Hidden Women's
 Culture Visible** 221
- Vladana Vukojević
**Gender Equality at Research and Higher Education
 Institutions in Sweden and Strategies for Achieving
 Equal Opportunities** 233

IV. FEMINISTIČKO ZNANJE I OBRAZOVANJE KROZ ISTORIJU

- Jelena Batinić
**Žensko pitanje, obrazovanje i jugoslovenska država
 u revolucionarnom periodu 1942–1953** 255
- Sanja Petrović Todosijević
Socijalistička učiteljica – novo lice roda 263
- Adriana Zaharijević
**Socijalizam i feminizam na *Istoku*:
 neobični slučaj Jugoslavije** 273
- Stanislava Barać
**Feminističke studije periodike u Institutu za
 književnost i umetnost** 283
- Jelena Milinković
**Savremeno proučavanje feminističkih časopisa:
Ženski pokret (1920–1938)** 293
- Žarka Svirčev
Centar za ženske studije između dva svetska rata 301
- Ana Kolarić
**Feminističko znanje i pedagogija: ženska i feministička
 periodika u nastavi** 309
- Katarina Lončarević
**Feminističko znanje u visokoškolskom obrazovanju
 i naučnoj periodici** 317

V. BITI NAUČNICA: INTERPRETACIJE

- Svetlana Slapšak
Bolje nacista nego žena: neki vidovi namernog zaboravljanja Anice Savić Rebac 333
- Ivana Bašić
Ksenija Atanasijević – autoportret u portretima 343
- Ivana Pantelić, Dragomir Bondžić
Život i rad Smilje Kostić-Joksić (1895–1981) profesorke Medicinskog fakulteta u Beogradu 351
- Margareta Bašaragin, Draga Gajić
Dr Margita Hercl (1900–1942): antifašistkinja i lekarka 361
- Gordana Stojaković
Palimpsest o Ani 373
- Sanja Kojić Mladenov
Marica Radojčić: naučnica i umetnica 391
- Ervina Dabižinović
Mileva Filipović – začetnica rodnog diskursa u Crnoj Gori 401
- Larisa Orlov Vilimonović
Između Lete i Mnemosine: slučaj jedne (ne)zaboravljene vizantološkinje 409
- Selena Rakočević, Mladena Prelić
Sestre Janković: pionirski rad na polju etnokoreologije .. 421
- Sonja Radivojević
Biti žensko u srpskoj tradicionalnoj i savremenoj kulturi: etnografski rad Miroslave Malešević kroz prizmu rodnog pitanja 431

VI. ZAVRŠNI OSVRT

Miroslava Lukić Krstanović

Biti žena u nauci – naučnica: problemi i perspektive.

O projektu Etnografskog instituta SANU pod

pokroviteljstvom Uneska 443

Selena Rakočević

FAKULTET MUZIČKE UMETNOSTI, UNIVERZITET UMETNOSTI U BEOGRADU

Mladena Prelić

ETNOGRAFSKI INSTITUT SANU, BEOGRAD

Sestre Janković: pionirski rad na polju etnokoreologije

Iako po obrazovanju profesorke jugoslovenske književnosti, Ljubica i Danica S. Janković gotovo ceo profesionalni život posvetile su sakupljanju i proučavanju tradicionalnih plesova, odnosno narodnih igara, kako su one nazivale predmet svoga rada, i utemeljenju etnokoreologije kao samosvojne naučne discipline u Srbiji. Posvećeno beleženje tradicionalnih plesova odnosno dugogodišnji zajednički terenski rad iznedrio je ogromnu građu koja je većim delom objavljena i analizirana u mnoštvu naučnih radova i kapitalnoj ediciji pod nazivom *Narodne igre*. Prvih osam knjiga iz ove edicije štampano je u periodu od 1934. do 1964. godine, dok je deveta knjiga posthumno objavljena 2016. godine. Ljubica i Danica Janković mogu se smatrati začetnicama ne samo etnokoreologije, već i etnomuzikologije u Srbiji.

Ključne reči: Ljubica S. Janković (1894–1974), Danica S. Janković (1898–1960), etnokoreologija, tradicionalni ples.

U radu želimo da podsetimo na dve naučnice koje su život posvetile istraživanju tradicionalnog plesa i na njihov pionirski rad na zasnivanju etnokoreologije kao naučne discipline u Srbiji, ali i izvan nacionalnih granica – na sestre Ljubicu i Danicu S. Janković.¹

Iz biografija sestara Janković: porodično okruženje, obrazovanje i intelektualno sazrevanje

Kada se govori ne samo o radu već i o životu Ljubice i Danice Janković, mora se imati u vidu da su sve do Daničine prerane smrti one bile najbližije

---

¹ Rad se delimično zasniva na građi Narodne biblioteke Srbije, koja se čuva u ovoj ustanovi u okviru Legata Ljubice i Danice Janković. Legat još uvek nije otvoren za publiku, niti je građa u potpunosti signirana. Na njegovoj obradi, zajedno sa saradnicima iz Odeljenja posebnih fondova NBS, kojim rukovodi Maša Miloradović, rade i autorke ovog teksta. Podaci koje ovde navodimo prethodno su već objavljivani u našim radovima (videti literaturu).

saradnice, i da su delile i naučne poduhvate i svakodnevni život. Zajedno su odrastale i formirale se, kao osobe, intelektualke i naučnice. Najveći deo njihovog rada je koautorski. Tako su zapamćene, i tako se najčešće pominju – kao *sestre Janković*.

Ljubica Janković rodila se 14/26. juna 1894. godine u Aleksincu, a Danica 7/19. maja 1898. u Podrinjskoj Lešnici. Njihov otac Stanislav bio je službenik Ministarstva pošta, pa se stoga porodica u početku selila, pre nego što se nastanila u Beogradu. Draginja-Draga, rođena Đorđević, majka sestara Janković, bila je domaćica, ali je imala i neke književne pokušaje.² Za odrastanje, obrazovanje i usmerenje sestara Janković, međutim, svakako je od najveće važnosti bilo prisustvo u porodičnom krugu njihovih ujaka, rođene braće majke Drage – Tihomira (1868–1944) i Vladimira (1869–1938) R. Đorđevića. Prvi je bio etnolog i profesor univerziteta, jedan od utemeljivača etnologije kao nauke u Srbiji, član Srpske kraljevske akademije, a drugi kompozitor, muzički pedagog i melograf (Прелић 2014b, 19).

Odgajane u intelektualnoj atmosferi i podržavane i podsticane od svoje porodice, pogotovo od svojih ujaka koji su im predstavljali intelektualne uzore, Ljubica i Danica Janković stekle su temeljno i kompleksno obrazovanje. Posle završene osnovne škole i gimnazije u Beogradu, diplomirale su jezike i književnost na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Obe sestre su znale engleski i francuski, a Ljubica je odlično poznavala slovenački jezik i književnost. Sa slovenačkog je prevodila, a objavila je i jednu veliku studiju o slovenačkoj književnosti. Tokom studija je učila i starogrčki i novogrčki. Danica je posle diplomiranja usavršavala engleski jezik i književnost u Londonu i na Oksfordu. Po sticanju diplome 1920. godine, Ljubica najpre 1920/1921. radi kao suplent u Četvrtoj muškoj, a od 1921. do 1939. kao profesor u Drugoj ženskoj gimnaziji. Kada je položila profesorski ispit, provela je školsku 1922/1923. godinu na usavršavanju u Beču, Berlinu,³ Londonu i Parizu. Po povratku sa Oksforda, 1924. godine, Danica je najpre prihvatila posao profesora u Tetovu (danas Severna Makedonija), zatim od 1926. u Ženskoj učiteljskoj školi u Beogradu, da bi od 1931. do 1951, kada je penzionisana, radila u Univerzitetskoj biblioteci. Ljubica je od 1939. do penzionisanja 1951. godine radila u Etnografskom muzeju u Beogradu, najpre na čelu Odseka narodnih igara, a zatim Odeljenja za narodnu duhovnu kulturu. Sestre Janković su bile spoljne saradnice Etnografskog instituta SAN(U) od njegovog osnivanja 1947. godine (Прелић 2014b, 19–20).

² Draga Janković je objavila jednu pripovetku pod naslovom „Deca“ (Janković 1928).

³ Na osnovu ovih podataka može se pretpostaviti da je Ljubica govorila i nemački jezik.

Pored redovnog školovanja, sestre Janković učile su i muziku, obe su svirale violinu, klavir i gitaru, a Danica je svirala i čelo. Danica je i slikala, a obe sestre bile su pasionirane ljubiteljke pozorišta (Прелић 2014b, 20). I pored brojnih talenata i širokih intelektualnih interesovanja i znanja, od ranih 1930-ih godina, najpre Ljubica, a zatim i Danica okreću se potpuno etnokoreologiji.⁴ Godine 1934. izlazi prva knjiga njihovog zajedničkog kapitalnog dela u devet tomova, *Narodne igre* (Janković i Janković 1934). Time je markiran početak njihovog dugogodišnjeg organizovanog, kontinuiranog i metodološki utemeljenog istraživanja tradicionalnih plesova u Srbiji.

Etnokoreološki rad

Istraživački i naučni rad sestara Janković na polju etnokoreologije zasnovan je na sistematskom beleženju tradicionalnih plesova, razvijanju sistema njihovog zapisivanja, osmišljavanju metode analize, sistematizacije i klasifikacije, i na kontinuiranom promišljanju aspekata njihovog teoretskog tumačenja. Zbog konzistentnosti i doslednosti naučne misli, kao i ogromnog znanja o tradicionalnim plesovima, baziranog na neposrednom terenskom radu i kinetičkom/vizuelnom doživljaju izvođenja istaknutih pojedinaca, kako bi one to formulisale – narodnih igrača, sestre Ljubica i Danica Janković imale su izuzetan uticaj na sve kasnije istraživače tradicionalnih plesova u Srbiji sve do današnjih dana.⁵

Mada su se intenzivno i metodološki utemeljeno bavile proučavanjem tradicionalnih plesova još od ranih 1930-ih godina, oblast istraživanja i teoretskog promišljanja sestara Janković kao samosvojna naučna disciplina prepoznata je, a potom i imenovana kao *etnokoreologija* tek tridesetak godina docnije. Zanimljivo je primetiti da se najstariji poznati primer upotrebe ovog termina uopšte vezuje za Danicu Janković i pismo upućeno engleskoj istraživačici Mod Karpeles 1958. godine. U njemu Danica piše da ona i njena sestra etnokoreologiju i etnomuzikologiju smatraju dvema različitim, mada povezanim naučnim granama (Dunin 2014, 203–204). Izbor u SANU, pet godina docnije, Ljubica je iskoristila da promoviše ove nazive. U pristupnoj besedi pod nazivom „Etnomuzikologija i etnokoreologija“ definisala je ove „sestrinske“ oblasti – etnomuzikologiju kao nauku o narodnoj muzici,

⁴ Danica je nastavila da se bavi prevodenjem sa engleskog i francuskog. Prevela je, na primer, roman *Gordost i predrasuda* Džejn Ostin (1953).

⁵ O zasnivanju i naučnom utemeljenju etnokoreologije, pionirskom poslu koji su obavljale Ljubica i Danica Janković, videti opširnije u: Rakočević 2014a.

a etnokoreologiju kao nauku o narodnoj igri (Janković 1964). Ljubica je u svojim zrelim radovima napisanim u poslednje dve decenije života, ovu bazičnu definiciju značajno proširila u konceptualnom smislu, razvijajući dalje epistemološke i metodološke osnove etnokoreologije (npr. Јанковић 1974).

Sakupljanje plesova sestre Janković bazirale su na brižljivo isplaniranim kontinuiranim terenskim istraživanjima, koja su sprovodile od sredine 1920-ih do sredine 1950-ih godina širom Srbije i bivše Jugoslavije (prvenstveno današnje Severne Makedonije, a u manjoj meri Dalmacije, Slavonije i Bosne i Hercegovine). Sva istraživačka putovanja, pa i objavljivanje prve četiri knjige, sestre Janković su finansirale same.⁶ Pored intervjua kao osnovne metode sticanja znanja o plesovima iz određenog geografskog područja, njihova terenska istraživanja su uključivala vizuelno posmatranje, verbalni opis pokreta, notiranje muzičke komponente plesa i fotografisanje. U svrhu beleženja plesova, razvile su sistem notacije, koji je, prema njihovom stanovištu, bio najadekvatniji za područje Balkana. U prve četiri knjige iz edicije *Narodne igre* osmislile su specifičnu terminologiju za različite vrste koraka i plesnih motiva na srpskom jeziku. Njihova notacija bazirana je većinom na svedenim verbalnim opisima koji su dopunjeni određenim grafičkim znacima. Svaka plesna notacija sadržala je „obrazac“ i „analizu“, od kojih je ova druga bila organizovana prema muzičkim taktovima. Osim u prvoj knjizi, za koju su melodije plesova objavljene naknadno, sestre Janković su u svim ostalim knjigama objavile i osnovne melodijske linije muzike za ples. S obzirom na to da su davale detaljne komparativne komentare o muzičkoj tradiciji određenih geografskih oblasti, i iscrpnu deskripciju načina korišćenja narodnih muzičkih instrumenata, kao i da su beležile ko su najznačajniji muzičari u određenom regionu, Ljubica i Danica Janković se s pravom mogu smatrati i utemeljivačima etnomuzikologije u Srbiji (Ракочевић 2014b, 31–32).

Pored kapitalnog dela *Narodne igre* I–IX i nekoliko monografija, sestre Janković su napisale više radova o specifičnim aspektima narodnih plesova koje su uvrstile u svoje knjige, ali i u druge publikacije. Plesove su razmatrale komparativno u odnosu na njihovo rasprostiranje i uzajamne uticaje. Tragajući za najadekvatnijim hipotezama o genezi pojedinih obrazaca koraka i plesnih formacija, a u skladu sa vremenom svog naučnog delovanja, koje pripada sferi evropske folkloristike prve polovine 20. veka, posezale su za evolucionističkim interpretacijama kako bi osvetlile univerzalne aspekte plesnog nasleđa. U tom smislu, konceptualizovale su simetrične i asimetrične „tipove narodnih igara“ (Јанковић и Јанковић 1949), a posebnu publikaciju

⁶ I same sestre Janković na primer, navode skromna lična sredstva kao jednu od teškoća svojih istraživanja (Јанковић и Јанковић 1934, 7).

posvetile su razmatranju „ostataka orskih obreda i komponenata igre“, odnosno ritualnim plesovima (Јанковић и Јанковић 1957). Pored toga, bile su okupirane i osmišljavanjem strategije za plansko „čuvanje narodnih igara“ kroz aktivnosti različitih javnih društava i udruženja i ukazivanje na neophodnost njihovog uključivanja u obrazovni sistem. Predlažući plan i program za „učenje narodnih igara“ u okviru sedmogodišnjeg osnovnog obrazovanja, sestre Јanković su postavile osnove metodike nastave tradicionalnog plesa u Srbiji.⁷ Među njihovim teorijskim tekstovima možda su metodološki najviše elaborirani radovi posvećeni definisanju koncepta plesnog stila izvođenja (Јанковић и Јанковић 1949; Јанковић и Јанковић 1953–1954). Njihova terminološka rešenja u verbalnim opisima mnogih regionalnih plesnih stilova prihvatili su gotovo svi kasniji istraživači. Posebno mesto u njihovom teoretsko-analitičkom etnokoreološkom diskursu predstavlja i usredsređenje na odgonetanje pravilnosti u suodnosu kinetičke i muzičke komponente plesa, za koju su verovalе da može biti matematički izražena (Јанковић 1968; Јанковић 1975).

Može se reći da je naučni rad sestara Јanković već za života bio primećen i priznat – nagrađivane su u više navrata: bile su među prvim dobitnicima Sedmojulske nagrade, kojom su odlikovane 1949. godine, bile su počasni članovi udruženja folklorista Srbije i članovi Međunarodnog saveta za narodnu muziku (International Folk Music Council/ International Council for Traditional Music – ICTM). Priznanje najvišeg nacionalnog ranga Ljubica Јanković dobila je 1963. godine, kada je izabrana u članstvo Srpske akademije nauka i umetnosti, najpre kao dopisni, a 1974. godine i kao redovni član ove institucije.⁸ Ipak, zbog godina i bolesti relativno malo je učestvovala u radu Akademije, odnosno njenog Odeljenja za društvene nauke, o čemu svedoči njena prepiska. Do danas je jedini akademik u Srbiji iz redova etnokoreologa i jedina žena-član Odeljenja društvenih nauka SANU.

Poslednje godine i zaostavština sestara Јanković

Poslednje godine života sestre Јanković provele su povučeno, zbog već ozbiljno narušenog zdravlja, kao i zbog želje da što više zaokruže svoj naučni rad. Danica Јanković umrla je 18. aprila 1960. godine. Nedugo zatim, umrli

⁷ Ovaj plan predložile su u drugoj knjizi *Narodnih igara*, u Programskom delu (Јанковић и Јанковић 1937, 11–33).

⁸ Videti ličnu stranu Ljubice Јanković na sajtu SANU <https://www.sanu.ac.rs/clan/jankovic-ljubica/>

su i njihovi roditelji, otac 1962, a majka 1963. godine. Ljubica je poslednjih deset godina života provela bolesna i sama. Umrula je 3. maja 1974. godine. Koliko je bilo moguće, posvetila se i sređivanju zaostavštine svoje porodice, koju je testamentom zaveštala Narodnoj biblioteci Srbije. Ta zaostavština nalazi se danas u Odeljenju posebnih fondova NBS, pod nazivom Legat Ljubice i Danice Janković. Sadrži knjige, rukopise, prepisku, fotografije i umetničke radove i smatra se jednim od najkompleksnijih i najznačajnijih legata u ovoj ustanovi (o Legatu videti Прелић 2014; Прелић 2014a).

Prepiska koja se čuva u ovom legatu svedoči, između ostalog, o razgranatom društvenom životu sestara Janković, o vezama sa intelektualcima sličnih interesovanja, etnomuzikolozima, etnokoreolozima, ne samo Beograda, Srbije i Jugoslavije, već i sveta, poput pomenute Mod Karpeles (Maud Karpeles) i Barbare Latimer Krejder (Barbara Lattimer Crader), sa kojima ih često vezuju i lična prijateljstva. Među poznanicima, intelektualnim sagovornicima i prijateljima u Beogradu su i Isidora Sekulić, Maga Magazinović, Vida Ružić (kasnije Crnjanski), Milorad Panić Surep i mnogi drugi. Među osobama profesionalno i privatno bliskim sestrama Janković bile su i njihove mlađe saradnice, koje su nastavile etnokoreološki rad u Srbiji, Olivera Mladenović i Milica Ilijin (Прелић 2014b, 20–21).

Sestre Janković, a naročito Ljubica, imale su ogroman uticaj na mlađe generacije istraživača: Milicu Ilijin, Oliveru Mladenović, Slobodana Zečevića i Oliveru Vasić. Osnovni stavovi o potrebi sakupljanja i očuvanja tradicionalnih plesova, terminološka naučna određenja, teoretska polazišta o načinima tipologizacije i genealoškom razvrstavanju obrazaca koraka, kao i semantici pokreta, uobličavali su etnokoreološku misao u Srbiji, ali i šire od njenih granica, ne samo u vreme njihovog delovanja, već i punih četrdeset godina nakon Ljubičine smrti.

Komentar

Primer sestara Janković može da se sagleda kao priča o relativno neometanom uspehu dve žene koje su život posvetile nauci. U izvesnom smislu taj primer je drugačiji od mnogih o kojima smo slušali na konferenciji *Naučnice u društvu* ili o kojima imamo saznanja – i možda stoga zahteva pojašnjenje. Kao jedan od mogućih razloga zašto se sestre Janković tokom života nisu suočavale sa toliko prepreka, tako karakterističnih za biografije žena koje ne biraju utabane staze, jeste prisustvo u pozadini njihovih ujaka, Vladimira, a posebno Tihomira Đorđevića, etabliranih, dobro pozicioniranih muških

figura, koje su svakako mogle da predstavljaju oslonac i zaštitnike svojih sestričina u njihovom javnom i profesionalnom životu. Porodice Đorđević i Janković, iako veoma ugledne, ipak nisu predstavljale idealnu građansku porodicu po shvatanju tadašnjeg društva – ujaci su po sopstvenom izboru ostali neoženjeni, a porodica je podržavala sestre Janković u nekonvencionalnim izborima životnog puta. Drugi razlog njihovog relativno neometanog rada je možda bio taj što ni samo područje kojem su se sestre Janković posvetile nije predstavljalo izrazito područje (muške) moći. Ono je lako moglo biti marginalizovano i minimizovano stavom – „to je samo igra“ – a taj marginalni položaj im je ostavljao slobodu. Najzad, iako način razmišljanja i istraživanja sestara Janković nije bio konzervativan, polje njihovog naučnog rada („narodna igra“) i nastojanje da se ona očuva, uklapalo se u relativno tradicionalno shvatanje nacionalne kulture na fonu romantizma – i same sestre Janković odgajane su u nacionalnom duhu – pa ni to nije moralo izazivati odijum onih delova šireg okruženja koji su bili pretežno konzervativno i patrijarhalno nastrojeni. Sve te okolnosti omogućavale su da se sestre Janković relativno neometano čitavog života bave etnokoreološkom naukom i da se, uzimajući u obzir priznanja koja su dobijale, nađu tamo gde se druge žene sličnih sposobnosti možda nisu mogle naći. Iako one svoj naučni uspeh nedvosmisleno i pre svega duguju svojim talentima, obrazovanju, samosvesti i posvećenosti, paradoksalno ga u jednoj meri možda duguju i latentno prisutnim patrijarhalnim obrascima. Ali, i pored toga što su sestre Janković tokom života sticajem okolnosti izbegle nipodaštavanje i omalovažavanje kakvo je često pratilo žene njihove generacije koje su izlazile iz tradicijom određenih uloga – Ljubica je, stara i bolesna na kraju života i sama, mada ne u profesionalnom domenu, doživela nepoštovanje, pa i jedan oblik nasilja.

Bazu života i rada sestara Janković predstavljala je njihova porodična kuća u Podrinjskoj ulici broj 4 (danas ulica Radivoja Koraća), koja je šezdesetih godina stavljena pod zaštitu države kao spomenik kulture na inicijativu Milorada Panića Surepa,⁹ a Ljubica Janković planirala je da se ta kuća pretvori u neku vrstu memorijalnog muzeja posvećenog članovima porodice Đorđević i Janković, pod nazivom *Dom sestara Janković*. Uprkos tome, kao i upornim Ljubičinim nastojanjima da do toga ne dođe, na zahtev opštine, zaštićeni status ove kuće je ukinut, a sama kuća srušena 1971. godine, jer su opštinarci na tom mestu predvideli izgradnju višespratnice. Ljubica je prethodno, krajem 1970. godine, sa zaostavštinom porodica Đorđević i Janković

⁹ Milorad Panić Surep (1912–1968) bio je pesnik, kulturni delatnik i dugogodišnji direktor Narodne biblioteke Srbije.

prinudno preseljena u mali stan u ulici Svetog Save 26, u kome je provela svoje poslednje godine (Прелић 2014б, 21).

Kuća svakako nije bila predviđena za rušenje, i zatim srušena zato ili samo zato što je njena vlasnica bila stara i sama ženska osoba, ali kroz beleške koje je Ljubica ostavila o ovom događaju, provejava osećaj bespomoćnosti osobe koja je, iako je u naučnim krugovima svakako i dalje bila cenjena, izvan njih percipirana kao laka žrtva, upravo zbog tih svojstava. Takav odnos prema naučnici, koja, ostarela i bolesna, u očima jednog dela svog okruženja – u ovom slučaju oličenog u lokalnoj vlasti – lako može da bude viktimizirana kada na svojoj strani, prema njihovoj percepciji, (više) nema simboličku (mušku) moć koja bi je štitila, svedoči o žilavosti patrijarhalnog nasleđa, ali takođe i o širem problemu jedne sredine koja se vrlo često poziva na tradiciju, a još češće se ponaša po principu diskontinuiteta.

Izvori

Legat Ljubice i Danice Janković, Odeljenje posebnih fondova Narodne biblioteke Srbije.

Literatura

Dunin, Elsie Ivancich. 2014. "Emergence of Ethnochoreology Internationally: The Janković Sisters, Maud Karpeles, and Gertrude Kurath". *Muzikologija* 17: 197–217.

Јанковић, Драга. 1928. *Деца*. Београд: С. Б. Цвијановић.

Јанковић, Љубица С. 1964. „Етномузикологија и етнокорологија: осврт на дефиниције, назив, методе, везе и односе“. У *Споменица у част новоизабраних чланова Српске академије наука и уметности*. Посебна издања САНУ 377, Споменица 26, ур. Милан Бартош, 85–92. Београд: Српска академија наука и уметности.

—————. 1968. *Проблем и теорија појединачне аритмичности у ритмичности целине извођења орске игре и мелодије*. Српски етнографски зборник, САНУ, Одељење друштвених наука 82. Расправе и грађа 6. Београд: Српска академија наука и уметности.

—————. 1974. „Комплексне методе етнокорологије“. У *Симпозијум о методологији етнологијских наука*. Научни скупови, Одељење друштвених наука САНУ 2, ур. Душан Недељковић, 215–226. Београд: Српска академија наука и уметности.

- . 2016. „Нека етнокоролошка питања“. У *Народне иџре* IX, Љубица и Даница С. Јанковић, 19–29. Београд: Народна библиотека Србије.
- Janković, Ljubica S. 1975. “The system of the sisters Ljubica and Danica Janković for the recording, description and analysis of folk dances”. *Ethnomusicology* 19(1): 31–46.
- Јанковић, Љубица С. и Даница С. Јанковић. 1934. *Народне иџре* I. Београд: ауторско издање.
- . 1937. *Народне иџре* II. Београд: ауторско издање.
- . 1949. „Стилови наших народних игара“. У *Народне иџре* V, Љубица и Даница С. Јанковић, 53–63. Београд: Просвета.
- . 1953–1954. „Стилови и технике српских традиционалних играча“. *Гласник Етнографској инстџиџуџа САН* 2–3: 593–597.
- . 1957. *Прилој иџроучавању осџајџака орских обредних иџра у Јуџославију*. Посебна издања САН 271, Етнографски институт 8. Београд: Српска академија наука.
- Остин, Џејн. 1953. *Гордосџи и иџреграсуда*. Прев. Даница С. Јанковић. Београд: Рад.
- Прелић, Младена. 2014а. „Легат сестара Јанковић у Народној библиотеци Србије“. *Muzikologija* 17: 273–285.
- . 2014б. „Сестре Љубица и Даница Јанковић: породично, приватно, лично“. У *Сесџре Јанковић и народна иџра. Каџилој изложбе Леџаџа Љубице и Данице Јанковић. 80 џодина еџнокоролоџије у Србију*. Аутори изложбе и каталога Велибор Прелић, Младена Прелић и Селена Ракочевић, 18–21. Београд: Народна библиотека Србије.
- Прелић, Велибор. 2014. „Легат Љубице и Данице Јанковић у Народној библиотеци Србије“. У *Сесџре Јанковић и народна иџра. Каџилој изложбе Леџаџа Љубице и Данице Јанковић. 80 џодина еџнокоролоџије у Србију*. Аутори изложбе и каталога Велибор Прелић, Младена Прелић и Селена Ракочевић, 6–11. Београд: Народна библиотека Србије.
- Rakočević, Selena. 2014а. „Contribution of Ljubica and Danica Janković to Establishment of Ethnochoreology in Serbia as an Academic Scholarly Discipline”. *Muzikologija* 17: 219–244.
- Ракочевић, Селена. 2014б. „Етнокоролошка делатност Љубице и Данице Јанковић“. У *Сесџре Јанковић и народна иџра. Каџилој изложбе Леџаџа Љубице и Данице Јанковић. 80 џодина еџнокоролоџије у Србију*. Аутори изложбе и каталога Велибор Прелић, Младена Прелић и Селена Ракочевић, 30–33. Београд: Народна библиотека Србије.

Selena Rakočević

FACULTY OF MUSIC, UNIVERSITY OF ARTS IN BELGRADE

Mladena Prelić

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA, BELGRADE

The Janković Sisters: Pioneering Work in the Field of Ethnochoreology

Although educated as professors of Yugoslav literature, the sisters Ljubica (Aleksinac, 14/26 June 1894 – Belgrade, 3 May 1974) and Danica S. Janković (Podrinjska Lešnica, 7/19 May 1898 – Belgrade, 18 April 1960) devoted almost the entirety of their professional lives to collecting and studying traditional dances, or folk dances, as they called their subject, and to establishing ethno-choreology as a distinct academic discipline in Serbia. The many years over which the Janković sisters collaborated in field work, beginning in 1934, have produced a wealth of material, mainly from Serbia and Northern Macedonia, which has for the most part been published in a multitude of scholarly works and in a nine-volume capital edition called *Folk Dances*. The first eight books from this edition were printed in the period from 1934 to 1964, while the ninth book was published posthumously in 2016. Ljubica and Danica Janković can be considered the founders not only of ethnochoreology, but also of ethnomusicology in Serbia.

The life story of the Janković sisters can be seen as a story of scientific success and recognition of two talented, educated and dedicated women, despite their still relatively traditional, patriarchal environment. In the final comments, however, we point out the possibility that more or less hidden patriarchal patterns also marked their life path.

Keywords: Ljubica S. Janković (1894–1974), Danica S. Janković (1898–1960), ethnochoreology, traditional dance.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

305-055.2(082)
001:929-055.2(082)

НАУЧНА конференција Научнице у друштву (2020 ; Београд)

Naučnice u društvu : radovi sa konferencije održane od 11. do 13. februara 2020. u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu / urednice Lada Stevanović, Mladena Prelić, Miroslava Lukić Krstanović. – Beograd : Etnografski institut SANU, 2020 (Beograd : 4print studio). – 456 str. : graf. prikazi, tabele ; 24 cm

Na spor. nasl. str: Women scholars and scientists in society. – „Zbornik ... predstavlja jedan od rezultata projekta Položaj naučnica u društvu i na tržištu rada u Srbiji Etnografskog instituta SANU. Projekat je podržan u okviru Programa Participacije Uneska 2018–2019.“ —> str. 5. – Radovi na srp. i engl. jeziku. – Tiraž 300. – Str. 11–15: Predgovor / Urednice. – Napomene i bibliografske reference uz radove. – Bibliografija uz svaki rad. – Summaries.

ISBN 978-86-7587-106-4

- a) Жене – Наука – Зборници
- b) Научнице – Дискриминација – Зборници

COBISS.SR-ID 29027849